

Prenošenje modalnosti iz hindskog u hrvatski kao jezični izazov

---

Ivanko, Ines

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:864122>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za indologiju i dalekoistočne studije

Katedra za indologiju

Prenošenje modalnosti iz hindskog u hrvatski kao jezični izazov

Magistarski rad

15 ECTS

Studentica: Ines Ivanko

Mentor: mr.sc. Krešimir Krnic

Zagreb,

Rujan, 2021.

IZJAVA O NEPLAGIRANJU

Ja, Ines Ivanko, kandidatkinja za magistru indologije izjavljujem da je ovaj magistarski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio magistarskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno prepisan iz kojega necitiranog rada. Isto tako izjavljujem da nikoji dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

POTPIS

Prenošenje modalnosti iz hindskog u hrvatski kao jezični izazov

SAŽETAK

Pojam modalnosti koristi se u različitim gramatikama kako bismo ukazali na različite vrste dodatnih semantičkih elemenata koje govornik veže uz rečenicu, odnosno kao kategorija kojom se izražava odnos iskaza prema stvarnosti. Ovaj diplomski rad opisuje vrste modalnosti i načine izražavanja modalnosti u hindskom jeziku te ih uspoređuje s modalnim izrazima u hrvatskom jeziku. Modalnost u hindskom dijeli se na inherentnu, epistemičku i deontičku modalnost, koje još sadrže svoja izražajna sredstva. Kao i mnogi drugi jezici, hindski ima širok raspon alata, kako gramatičkih tako i leksičkih, za izricanje modalnih značenja. Budući da ova dva jezika ne koriste uvijek iste alate za iskaz modalnih konstrukcija, ta će značenja u hrvatskom jeziku ponekad morati biti izražena na drukčiji način, odnosno drukčijim jezičnim sredstvima ili elementima.

Ključne riječi: modalnost, hindski jezik, hrvatski jezik

ABSTRACT

The term modality is used in different grammars as an indicator of different types of additional semantic elements that the speaker associates with the sentence, or as a category that expresses the relationship between utterances and reality. This thesis describes different types of modality and ways of expressing modality in the Hindi language and compares them with modal expressions in Croatian. Modality in Hindi is divided into inherent, epistemic, and deontic modality, each of which additionally contain several means of expression. Like many other languages, Hindi has a wide range of tools, both grammatical and lexical, for expressing modal meanings. Since these two languages do not always use the same tools for expressing modal constructions, these connotations will sometimes have to be expressed in a different way in Croatian, i.e., with different linguistic means or elements.

Key words: modality, Hindi language, Croatian language

Sadržaj

1. UVOD	5
2. MODALNOST	7
2.1. Modalnost u hrvatskom jeziku	9
2.2. Modalnost u hindskom jeziku	9
2.2.1. Inherentna modalnost	11
2.2.2. Deontička modalnost	14
2.2.3. Epistemička modalnost.....	16
3. USPOREDBA PRIMJERA IZ KORPUSA	20
3.1. U oba se jezika koriste semantički ista ili slična gramatička sredstva	20
3.1.1. Koriste se ista sintaktička sredstva	21
3.1.2. Koriste se drugačija sintaktička sredstva.....	23
3.2. U hindskom se koriste leksička, a u hrvatskom gramatička sredstva	25
3.3. U hindskom se koriste gramatička, a u hrvatskom leksička sredstva	26
3.4. U oba se jezika koriste semantički ista ili slična leksička sredstva.....	27
4. ZAKLJUČAK	28
5. LITERATURA:	30
6. IZVORI	32

1. UVOD

Modalnost kao pojam nije lako strogo definirati. Mnogi priručnici i gramatike napominju kako je modalnost veoma širok i često nejasan pojam te je njegove gramatičke značajke teško odrediti. Svaki jezik ima svoje načine i sredstva za izražavanje različitih modalnih iskaza, a hindski jezik nudi širok raspon tih sredstava koji će se proučiti u ovom radu. Modalnost se tradicionalno promatra kao semantička, a ne sintaktička ili morfološka kategorija zato što se morfologija i sintaksa značajno razlikuju među jezicima (Narrog 2005: 166). Samo na taj način se modalnost i može usporediti u dva jezika – kako se ona razlikuje od jezika do jezika iz strukturalne, odnosno sintaktičke perspektive.

Cilj je ovog rada proučiti načine na koje se modalnost izražava u hindskom jeziku te ih usporediti s modalnim izrazima u hrvatskom jeziku. Budući da je hindski jezik bliži aglutinativnim jezicima (enciklopedija.hr), tipološki se razlikuje od hrvatskog jezika. Stoga će ova dva jezika prikazati brojne nejednakosti u oblikovanju različitih jezičnih izraza pa tako i u oblikovanju modalnih izraza. S obzirom na to da će se proučavati primjeri koji su izvađeni iz književnog djela te njegovog prijevoda, treba napomenuti da nijedan prijevod nije idealan ili „najtočniji“ te se svaki izraz može prevesti na više načina te po želji prevoditelja.

U svakom jeziku postoji niz gramatičkih i morfo-sintaktičkih pravila kojima se formiraju različiti izrazi te riječi i rečenice. Stoga činjenica da u izvornom jeziku postoji npr. određeno glagolsko vrijeme ili način, dok u ciljnom jeziku te kategorije ne postoje, prevoditelju može predstavljati problem. U tom će slučaju prevoditelj morati koristiti neka druga gramatička ili leksička sredstva kako bi prikladno prenio semantiku određenog izraza. Konkretno, hindski jezik koristi razna jezična sredstva koja hrvatski jezik ne posjeduje te prijevod nekog teksta s hindskog na hrvatski često nije jednostavan. Također, s obzirom na činjenicu da modalnost kao gramatička kategorija nema jasna morfo-sintaktička svojstva i ograničenja, modalni će izrazi stvarati dodatne poteškoće u prevođenju teksta.

Modalnost je, stoga, dobar pokazatelj sličnosti i razlika u formiranju konstrukcija između dva jezika. Činjenica je da modalnost kao gramatički fenomen postoji u svim jezicima svijeta, no svaki

od tih jezika pruža govornicima različite resurse i alate (fonološke, morfološke, sintaktičke i leksičke) za izražavanje modalnih izraza (Shlomper 2005: 23). Tako će se u ovom radu istražiti i usporediti kada se modalni izrazi pojavljuju u određenom (sintaktičkom ili leksičkom) obliku te na koji način se njihov sadržaj može prenijeti iz jednog jezika u drugi.

U prvom će se dijelu rada proučiti modalnost kao pojam te njegova semantička obilježja općenito u jeziku. Zatim će se ukratko pregledati kategorija modalnosti zasebno u hrvatskom te u hindskom jeziku. Nakon toga slijedi pregled, odnosno podjela modalnosti u hindskom jeziku u tri kategorije – inherentna, deontička i epistemička modalnost. Takva je podjela napravljena prema semantici, tj. sadržaju koji se prenosi, ali i prema unutarnjim ili vanjskim sastavnicama modalnosti te prema odnosu govornika prema istinitosti tvrdnje.

Na kraju će se analizirati konkretni primjeri iz djela prevedenog s hindskog na hrvatski te će se prikazati neki od najčešćih modalnih izraza u hindskom jeziku i zaključiti koliko su ti izrazi strukturalno slični ili različiti njihovim hrvatskim prijevodima. Ti će primjeri biti podijeljeni u četiri skupine prema navedenim kriterijima.

2. MODALNOST

Modalnost je jedna od temeljnih leksičko-gramatičkih kategorija kojom se izražava odnos iskaza prema stvarnosti (enciklopedija.hr). Prema Shlomperu (2005: 9), modalnost je, kao jezični fenomen, nastala iz modalne logike, a primjena postavke modalne logike na prirodne jezike postala je predmetom lingvističkih istraživanja. Lyons (1977: 787) navodi kako su središnji pojmovi tradicionalne modalne logike nužnost i mogućnost te smatra da su ova dva pojma usko povezana.

Pojam modalnosti koristi se u različitim značenjima u lingvistici kao ukazatelj na različite vrste dodatnih semantičkih elemenata koje govornik veže uz rečenicu. Sesar (2001: 204) modalnost definira kao odnos između govornika, sadržaja iskaza i zbilje – točnije mogući odnos govornika prema zbilji te način iskazivanja određenog sadržaja. Na sličan način ju definira i Sharma (2016: 3) koji pod modalnosti podrazumijeva one semantičke ili gramatičke elemente rečenice ili iskaza, slične glagolskom načinu ili vremenu, koji iskazuju način na koji se govornik zalaže za istinitost sadržaja u rečenici – za razliku od glagolskog vremena, koje označava vremensku referencu radnje u odnosu na vrijeme iskaza, te aspekta, koji ukazuje na unutarnju vremensku konzistenciju radnje; modalnost se prvenstveno odnosi na način na koji se govornik obvezuje prema sugovorniku o istinitosti radnje ili bilo kojem stanju stvari zabilježenom u rečenici.

Međutim, modalnost je, samu po sebi, teško strogo definirati. Shlomper (2005: 11) skreće pozornost na činjenicu zbog koje se svatko tko proučava modalnost, prije svega suočava s problemom njene definicije – razlog tome je što za razliku od drugih gramatičkih kategorija (poput načina ili vremena), koja imaju različita ograničenja definirana morfo-sintaktičkim svojstvima, modalnost nema takvih ograničenja. Palmer (2001:1) također spominje kako se modalnost razlikuje od glagolskih vremena i načina po tome što se ne odnosi izravno na bilo koju karakteristiku događaja, već jednostavno na status tvrdnje koja opisuje događaj. Bybee (1994: 176,177) ističe kako je modalnost puno teže definirati nego vrijeme i aspekt te navodi četiri vrste modalnosti: modalnost usmjerena prema agentu, usmjerena prema govorniku, epistemička i podređena modalnost.

Modalna značenja u svjetskim jezicima izražavaju se na različitim razinama iskaza te se stoga mogu proučavati iz različitih perspektiva (Sharma 2016: 7). Tako različiti jezici koriste razne skupove formalnih sredstava za izricanje modalnih značenja. Najčešći od tih alata su: glagolski načini, modalni glagoli, modalni pridjevi, modalni prilozi, posebne sintaktičke konstrukcije (sintagme), čestice, klitike, veznici, zagrada, redosljed riječi te upitne riječi (Shlomper 2005: 24). No, često se način izražavanja modalnosti u jednom jeziku možda ne koristi u nekom drugom jeziku. Prema tome, strani jezik govorniku daje na raspolaganje mogućnosti za izražavanje različitih pojmova koje njegov materinski jezik ne sadrži – ova je značajka stranih jezika od posebne važnosti za proučavanje izražavanja subjektivnih vrednovanja koja su nazvana "modalnošću" (Shlomper 2005: 7).

Gotovo da nema nijedne gramatičke kategorije koja je dobila više različitih definicija od modalnosti (Narrog 2003: 165). U tehničkom pristupu semantici jezika, modalnost se analizira s konceptom semantike mogućih svjetova, koju su logičari razvili za umjetni jezik modalne logike (von Stechow 2005: 3). Logičari razlikuju potencijalno i analitički istinite prijedloge (Lyons 1977: 787). Tvrditi da je prijedlog potencijalno istinit znači implicirati da, iako je istinit u svijetu ili u stanju svijeta koje se opisuje, postoje i drugi mogući svjetovi u kojima to jest ili bi moglo biti neistinito – dok su analitički prijedlozi oni nužno istiniti te su istiniti u svim svjetovima (Lyons 1977: 787). Palmer (2001: 1) razlikuje dvije vrste modalnih iskaza koje naziva „realis“ i „irrealis“ – prva vrsta prikazuje situacije kao aktualizirane, spoznate izravnom percepcijom, dok irrealis prikazuje situacije koje su strogo unutar područja misli, koje se mogu spoznati samo maštom. U tipološkim studijama, međutim, postoje značajne razlike u načinima na koje se jezici bave gramatičkim kategorijama, a vjerojatno postoji i više varijacija s modalnošću nego s drugim kategorijama. Razlike postoje na temeljnoj razini u kategorijama koje se na različitim jezicima tretiraju kao realis i irrealis – npr. jedan jezik može naredbe označavati kao realis, drugi ih može označavati kao irrealis, dok ih treći jezik možda uopće ne smatra kao dio sustava modalnosti (Palmer 2001: 2).

Kategorija modalnosti, dakle, pojmovna je kategorija usko povezana sa značajnim aspektima stvarnosti i njenim prelamanjem u ljudskom umu i jeziku (Shlomper 2005: 14).

2.1. Modalnost u hrvatskom jeziku

Morfološki se modalnost u hrvatskom jeziku izražava različitim glagolskim načinima: indikativom, kondicionalom, imperativom te optativom. Također, modalnost se u hrvatskom često izražava modalnim glagolima ili modalnim česticama. Osim toga, modalni karakter često imaju i gramatikalizirane riječi kao što su npr. veznici. (enciklopedija.hr). Neki od najčešćih modalnih glagola u hrvatskom jeziku su: *htjeti, morati, trebati, smjeti, moći, željeti, voljeti*. Česte modalne čestice na razini teksta su: *možda, vjerojatno, doista, zaista, stvarno, uistinu, sigurno, nesumnjivo, eventualno, uglavnom, nažalost, nasreću* itd. (Silić-Pranjković 2005: 258). Modalnost se u hrvatskom još može izraziti i načinskim ili modalnim rečenicama. To su priložne rečenice u kojima zavisna surečenica daje obavijest o kakvoći radnje označene osnovnom rečenicom. Načinska rečenica je zavisna rečenica koja se prema glavnoj odnosi kao adverbna (priložna) oznaka načina prema svome predikatu (Barić et al. 1997: 483). Osnovni veznik tih rečenica je *kako* (Silić – Pranjković 2005: 339-340): *Radili su kako su znali*. Ostali prilozi koji se mogu javiti u takvim rečenicama su *kao što, kao da (kano da, kanda), koliko, što* (Barić et al. 1997: 483). U hrvatskom jeziku razlikujemo osnovnu (intencijsku) modalnost, modalnost vjerodostojnosti te voluntativnu modalnost (Sesar 2001: 207). Kod intencijske modalnosti, govornik oblikuje svoj iskaz kao izjavnu, upitnu ili zahtjevnu (zapovjednu ili željnu) rečenicu pomoću glagolskoga načina ili određenoga tipa završne intonacije. Modalnost vjerodostojnosti javlja se kada kazivač iskazuje stupanj svoje sigurnosti ili nesigurnosti u istinitost određene situacije pomoću modalnih čestica ili partikula i modalnih glagola koji su obično u kondicionalu. Treća vrsta modalnosti, voluntativna modalnost, kojom govornik iskazuje svoje mišljenje o uvjetima ostvarivosti neke situacije ili o nužnosti, mogućnosti ili namjeri (želji) da se ona ostvari, oblikuje se pomoću izjavnih, upitnih i željnih rečenica s modalnim glagolima ili istoznačnim modalnim predikatima (Sesar 2001: 207).

2.2. Modalnost u hindskom jeziku

Glavna poteškoća u definiranju modalnosti je nedostatak jasnih formalnih obilježja – npr. u engleskom je jeziku modalnost povezana s ograničenim nizom pomoćnih modalnih pomagala, dok mnogim drugim jezicima nedostaje takav gramatički fenomen. Neki jezici, poput njemačkog, za izricanje modalnosti koriste samo modalne glagole. No, kada gledamo hindski jezik, u njemu ćemo

pronaći više različitih alata za obilježavanje modalnosti. Postoji dvije razine izražavanja modalnosti, a to su gramatička i leksička, a kako je primijetio Palmer (1986: 168), broj leksičkih jedinica za izricanje modalnosti daleko je veći od broja dostupnih gramatičkih alata. Shlomper (2005: 35), prema Nespitalu (1980), navodi veliki broj modalnih sredstava u hindskom: glagolski načini (indikativ, konjunktiv, imperativ), modalni glagoli, modalne riječi (npr. शायद), bezlični pasivi, modalni prilozi i pridjevi, modalne čestice, oblici s चाहिए, होना i पड़ना, sintaktička sredstva za izricanje nužnosti, sredstva prozodije (stres, intonacija), tvrdnja i negacija te podjela na modalna sredstva, koja su primarno modalna, i ona koja se ponašaju modalno u određenim uvjetima (ovdje je naglasak na kontekst).

Najčešći modalni glagoli u hindskom su सकना (moći), पाना (dobiti), चाहना (željeti), देना (dati), आना (doći), i जानना (znati). Ponekad se neke sekundarne osnove složenih glagola, poput पड़ना (pasti) i रहना (ostati), shvaćaju kao modalni glagoli, pa su čak i aspektualne osnove poput लगना (pridružiti) dodani na ovaj popis – tako razlikujemo stvarne modale (glagoli koji sami po sebi imaju modalna značenja) od pomoćnih ili polu-modalnih glagola (s modalnim značenjima koja su sekundarna, izvedena) te modalnih performativnih oblika (koji nisu gramatički, već leksički) (Shlomper 2005: 34).

Jedno od sredstava za izricanje modalnosti u hindskom su glagolski načini, a za oblikovanje modalnih izraza često se koristi konjunktiv. Konjunktiv se u hindskom jeziku koristi za izricanje radnje ili stanja koje je na neki način nestvarno, poput mogućnosti, pogodbe, hipotetske izjave, mišljenja, analogije, želje, dužnosti, obveze itd. Shlomper (2005: 30), međutim, zaključuje da postoje dvije vrste konjunktiva: onaj s deontičkom funkcijom (konjunktiv koji se koristi za izražavanje obveze, želje, zapovijedi itd.) te onaj s epistemičkom funkcijom (koji se koristi za izricanje nesigurnosti, sumnje, mogućnosti i slično). Hindski konjunktiv, prema Sharmi (2016: 2), češće se koristi za izricanje značenja koja se odnose na modalne mogućnosti, nego za izricanje modalnih potreba ili obaveza koje se obično prenose hindskim indikativima.

Shlomper (2005) modalnost u hindskom dijeli na inherentnu modalnost, deontičku modalnost i epistemičku modalnost te će se ta podjela koristiti u ovom radu. Pod inherentnom modalnosti podrazumijevaju se izrazi koji označavaju sposobnost, želju i namjeru, deontički izrazi prenose

značenje nužnosti, obaveze ili potrebe, a epistemičku modalnost karakteriziraju modalni izrazi kojima se iskazuje mogućnost, vjerojatnost i sigurnost (uvjerenje) u istinitost tvrdnje.

2.2.1. Inherentna modalnost

Kako Shlomper (2005: 39) upozorava, inherentna modalnost nije općeprihvaćeni pojam, ponekad se naziva i "dinamičkom" ili "fakultativnom" modalnošću, a glavni su joj pojmovi sposobnost i želja. Bybee (1994: 177) kod pojašnjenja modalnosti usmjerene prema agentu, spominje kako postoje unutarnje i vanjske sastavnice modalnosti – dok su unutarnje npr. mogućnost, sposobnost i želja, vanjske su obaveza i nužnost. To znači da je inherentna modalnost ona usmjerena prema agentu, s unutarnjim izvorom autoriteta.

Shlomper (2005: 39,40) nadalje ističe kako semantičko obilježje deontičke modalnosti (usmjerene prema govorniku) u hindskom jeziku dolazi do izražaja i u sintaktičkim oblicima, odnosno u svim izrazima potrebe i nužnosti potrebna je transformacija subjekta u dativnog agensa, dok su kod izražaja želje ili mogućnosti subjekt i agent jednaki:

मुझे जाना है। *Moram ići.*

तुमको उससे बात करनी चाहिए। *Treba bi razgovarati s njim.*

मैं कल आ सकता हूँ। *Mogu doći sutra.*

मैं वह फिल्म देखना चाहता हूँ। *Želim vidjeti taj film.*

Sposobnost

Dok Bybee (1994: 177) sposobnost opisuje kao izvještavanje o postojanju unutarnjih uvjeta za mogućnost djelovanja agenta, Shlomper (2005: 40) navodi glavne tipove mogućnosti u hindskom - unutarnja, stečena i posredna. Glavni modalni glagol za izricanje unutarnje sposobnosti u hindskom je glagol सकना (moći) te je najgramatikaliziranije sredstvo za izricanje sposobnosti u hindskom jeziku. Glagol सकना može se koristiti samo uz korijenski oblik nekog drugog glagola te nikada ne može stajati samostalno. Budući da je glavni glagol uvijek u korijenskom obliku, सकना se slaže sa subjektom u broju i rodu te se može pojaviti u svakom glagolskom vremenu osim progresiva (Jain 1995: 165): मैं कल आ सकती हूँ। *Mogu doći sutra.*

Stečena sposobnost, za razliku od unutarnje sposobnosti, znači sposobnost izvršenja djela zahvaljujući stečenim navikama i vještinama i izražava se isključivo glagolima आना (doći) i जानना (znati) (Shlomper 2005: 46): मुझको हिन्दी आती है। *Znam hindski.*

मैं शतरंज खेलना जाता हूँ। *Znam igrati šah.*

Najčešći glagol korišten za iskaz posredne sposobnosti je glagol पाना (dobiti, steći). Ovaj se glagol može koristiti kao pomoćni glagol poput सकना za izricanje sposobnosti, ali za razliku od सकना, ima neovisnu upotrebu koja nema veze s modalnošću. Također, glagol पाना često ima značenje stjecanja uspjeha, više nego sposobnosti te u negativnom smislu može značiti neuspjeh (Shlomper 2005: 47-48): मैं पूरा खाना नहीं खा पाया। - *Nisam uspio pojesti cijeli obrok.*

Osim navedenim glagolima, sposobnost ili nesposobnost dovršenja djela u skladu s vanjskim okolnostima može se izraziti i glagolom बनना (postati). Budući da je neprijelazan, prebacuje naglasak s agensa na radnju, a glavnom glagolu dodaje značenje „moći, uspjeti“ (Shlomper 2005: 53): मुझसे यह काम करते नहीं बनता। *Ne mogu raditi ovaj posao.*

Shlomper (2005: 42) navodi još nekoliko leksičkih sredstava za izražavanje sposobnosti koja su nedvosmislena i mogu odražavati različite nijanse sposobnosti, npr. riječi: सामर्थ्य (snaga, sposobnost, spremnost), सामर्थ (sposoban, kadar, podoban), शक्ति (snaga, moć), शक्य (izvedivo, ostvarivo), ताकत (moć, snaga), लायक (prikladan, valjan, dostojan) itd.

Želja

Želja izvještava o postojanju unutarnjih volitivnih uvjeta u agentu s obzirom na predikatno djelovanje (Bybee 1994:178). Usko je povezana s agentom i odražava njegove unutarnje motive za djelovanjem. Najčešće sredstvo izražavanja želje u hindskom jeziku glagol je चाहना. Prema Shlomperu (2005: 54-55), glagol चाहना, poput पाना, je polumodalni, jer u slučaju inherentne modalnosti izvršava predikatne funkcije, ali u nekim situacijama na sebe može preuzeti i modalne funkcije i tako služi kao osnova za stvaranje dodatnih modalnih oblika (चाहे, चाहिए).

Glagol चाहना koristi se na dva načina: glagol uz sebe ili ima neživu imenicu kao objekt ili je objekt u infinitivu i tim se putem izražava željena radnja ili djelovanje. U tom slučaju infinitiv dolazi izravno prije glagola (Jain 1995: 129):

मैं घर जाना चाहता हूँ। *Želim ići kući.*

Kada je objekt uz glagol चाहना živa imenica, tada on dobiva idiomatsko značenje voljeti (željeti) osobu (Jain 1995:129):

लड़की पीटर को बहुत चाहती है। *Djevojka jako voli Petra.*

Također, budući da je infinitiv u hindskom zapravo glagolska imenica, taj glagol koji prethodi चाहना u agentivnoj konstrukciji mijenja svoj završetak u skladu s brojem i rodom izravnog objekta: मैंने किताब खरीदनी चाहा। *Želio sam kupiti knjigu.*

Izraz koji se koristi kada želimo da netko drugi nešto učini je चाहना + कि + konjunktiv:

मैं चाहता हूँ की वह यहां रहे। *Želim da on ostane ovdje.*

Osim glagola चाहना, postoji još nekoliko izraza za označavanje modalnosti s izričajem želje: izrazi s imenicama इच्छा (želja), इरादा (namjera), जी (duša), मन (srce) - इच्छा करना /रखना, इरादा करना /रखना, जी करना /चाहना, मन करना /चाहना koje također imaju značenje željeti (Shlomper 2005: 56).

Namjera

Shlomper (2005: 58) za namjeru tvrdi da je problematičan pojam u ovom kontekstu jer se koncept unutarnje želje i osobne procjene istinitosti prijedloga preklapaju iz razloga što namjera uključuje budućnost, a budućnost nije uvijek izjava o budućem činu, već je vrlo često procjena mogućnosti. Namjera zapravo sadrži planiranje, a plan najčešće ima mjesto u budućnosti. Namjera se u hindskom označava izrazom koji sadrži infinitiv, odnosno glagolsku imenicu u kosom padežu te sufiks -वाला :

बच्चे सोनेवाले हैं। *Djeca idu spavati.*

वह चाई पीनेवाला है। *On će piti čaj.*

Takva konstrukcija ukazuje na radnju koja će se dogoditi u skorijoj budućnosti, odnosno subjekt ju namjerava izvesti. U ovom slučaju, možemo primijetiti da u hrvatskom jeziku za takav izraz ne postoji ekvivalentan leksički izraz. U hrvatskom jeziku namjera se najčešće izražava nekim prijedložnim izrazom. Ti prijedložni izrazi na sintaktičkoj razini mogu biti priložne oznake (npr. učim radi znanja.) ili nesročni atributi (npr. učenje radi znanja.) (Mlikota 2009: 1). Također se može izraziti futurom u složenoj namjernoj rečenici, no takav futur tada ne označuje budućnost, već sadašnju pripravnost da se radnja izvede (Mlikota 2009: 9)

2.2.2. Deontička modalnost

Budući da je deontička modalnost ona s vanjskim sastavnicama, deontički moguće činjenice shvaćaju se kao dopuštenje, a deontički nužne činjenice smatraju se obveznima. Tako se deontičkom modalnošću u hindskom jeziku iskazuje potreba, nužnost, obveza, dopuštenje itd. Shlomper (2005: 71), naime, tvrdi da postoji veza između inherentne i deontičke modalnosti, odnosno da mogućnost/sposobnost i želja čine semantičku osnovu za deontičke iskaze. Deontička modalnost ukazuje na potrebu ili želju da govornik utječe na ponašanje sugovornika, odnosno da mu nametne specifične vanjske uvjete s obzirom na predikatno djelovanje.

Lyons (1977: 823) tvrdi da, kada nekome namećemo obvezu izvršenja ili suzdržavanja od izvršenja određenog djela, ne opisujemo niti njegovo sadašnje niti buduće izvršenje tog djela, već stanje stvari koje će se dobiti ako se izvrši dotično djelo.

Ovu vrstu modalnosti izražavamo nizom raznih govornih sredstava- naredbi, zahtjeva, molbi, upozorenja, poticaja itd., koji se u lingvistici nazivaju smjernicama (direktivama). Očito sredstvo deontičke modalnosti je imperativ, ali u sustavu direktiva njegovo je djelovanje donekle ograničeno i često je zamijenjeno drugim različitim glagolskim oblicima (Shlomper 2005: 72).

Nužnost i potreba

Deontička nužnost obično proizlazi iz nekog izvora ili uzroka – to može biti neka osoba ili institucija, neko više ili manje izričito formulirano tijelo moralnih ili pravnih načela ili je možda samo neka vrsta unutarnje prisile koju je ponekad teško identificirati i precizirati (Lyons 1977:

824). Nužnost izvještava o postojanju fizičkih uvjeta koji nameću agentu dovršenje predikatne radnje (Bybee 1994: 177). Hinski jezik posjeduje određene imenice i priloge – npr. ज़रूरत / आवश्यकता (potreba, nužnost), जरूरी / आवश्यक (potrebno, nužno) – koji dolaze iza infinitiva. Takve se konstrukcije prevode kao "postoji potreba / potrebno je ..." (Shlomper 2005: 73).

Obaveza

Obaveza izvještava o postojanju vanjskih, socijalnih uvjeta koji prisiljavaju agenta da izvrši predikatnu akciju (Bybee 1994: 177). Shlomper (2005: 75-77) podsjeća kako u sanskrtu nužnost i obavezu izražavamo gerundivom, koji završava na -य, -तव्य i -आनीय. Tu ulogu u hinskom jeziku nosi infinitiv koji se slaže sa svojim objektom u broju i rodu, ali, za razliku od gerundiva u sanskrtu, ne sadrži niti jednu nijansu nužnosti. U hinskom jeziku infinitiv nosi puku ideju nužnosti koju treba konkretizirati dodavanjem određenih riječi. Tako se najčešće se javlja u kombinaciji s imenicama ज़रूरत / आवश्यकता, priložima जरूरी / आवश्यक, pomoćnim sredstvima है i था, glagolima होना, पड़ना te imperativnim oblikom glagola चाहना (चाहिए) – te riječi pružaju govorniku potrebne alate za predstavljanje različitih izvora nužnosti te stupanj vlastite uključenosti (Shlomper 2005: 76).

Kada se koristi infinitiv s različitim oblicima glagola होना (biti), predanost agenta prema obavezi ostaje otvorena (Bybee 1994: 184). To znači da takva konstrukcija agentu ostavlja mogućnost procjene snage obaveze i odluke da izvrši njeno djelovanje ili ne (Shlomper 2005: 77): मुझे वापस जाना है। *Moram se vratiti.*

Sljedeći način za izricanje obaveze je infinitiv + चाहिए. Oblik चाहिए stekao je svoje modalno značenje kao rezultat leksikalizacije imperativnih oblika, a neki autori ga zovu „uljudnim imperativom“ (Shlomper 2005: 84). Međutim, važno je napomenuti da se ne koristi kao imperativ: मुझको उससे बात करनी चाहिए। *Treba bih razgovarati s njom.*

Uvjeti izvršenja u ovoj vrsti konstrukcije su uvijek vanjski. U kombinaciji s infinitivom, riječ चाहिए nosi značenje neke vrste „moralne obveze“ – njegova pasivna priroda ukazuje na njegovu uporabu za iskazivanje općeprihvaćenih potreba ili obaveza koje određuje društvo i pretpostavlja radnju za koju se smatra da je dobra i poželjna (Shlomper 2005: 84).

Smjernice (direktive)

Smjericama ili direktivama, Shlomper (2005: 93) smatra naredbe, zahtjeve, izričaje koji nameću ili predlažu neki način djelovanja ili obrazac ponašanja, poticaje i preporuke. Glavnu ulogu ovdje ima imperativ, koji se koristi samo u 2. licu jednine i množine te se u hindskom može pojaviti u raznim imperativnim oblicima, npr. za glagol करना: कर, करो, कीजिए, कीजिएगा, करना, करें (Shlomper 2005: 94).

Zahtjevi i naredbe mogu biti izvršene samo u budućnosti (Lyons 1977: 745). Razlika između zahtjeva i naredbi je u tome što zahtjev sugovorniku ostavlja mogućnost odbijanja poštivanja naloga, dok ju naredba ne ostavlja (Lyons 1977: 749).

Permisiv

Dopuštenja ili dozvole usko su povezane s pojmovima nužnosti i želje, ali govornik je neutralan prema njima tako što ima neku vrstu ovlaštenja za davanje dopuštenja, ali ne pokazuje vlastitu želju da se ta radnja izvrši (Lyons 1977: 838). Permisivi ne postavljaju obveze, već uklanjaju prepreke za izvršenje nekog djela, a izvor dopuštenja može biti ili određena osoba ili institucija ili općeniti zakoni društva, pravila ponašanja i sl. (Shlomper 2005: 125). Permisivne konstrukcije oblikuju se uporabom glagola देना ili पाना s gerundivom u kosom padežu te nose značenje dopustiti, dozvoliti, pustiti: मैं तुम्हें सोने दूंगा। *Pustit ću te da spavaš.*

2.2.3. Epistemička modalnost

Pojam „epistemička“, kao i „epistemologija“, izveden je iz grčke riječi epistēmē, koja znači *znanje* (Hrvatski jezični portal). Epistemička modalnost odnosi se na tvrdnje i iskaze kojima se govornik zalaže za istinitost prijedloga – ovom vrstom modalnosti najčešće se izriču mogućnost, vjerojatnost i sigurnost (uvjerenje) (Bybee 1994: 179). Shlomper (2005: 152) epistemičke izjave dijeli na one koje izražavaju stvarne događaje ili stanja i one koje na neki način izražavaju sumnju govornika u njihovu stvarnost ili istinitost. Palmer (2001: 24) tvrdi da postoje tri vrste prosudbi koje su uobičajene u jezicima: ona koja izražava nesigurnost, ona koja upućuje na zaključke iz vidljivih dokaza i treća, koja upućuje na ono što je općenito poznato. Tako je uz epistemičku modalnost usko povezana evidencijalnost, odnosno evidencijalna modalnost (Bybee 1994: 180).

Evidencijalnost se može izraziti prijedlogom koji je govornik iznio ili zaključio na temelju nekih saznanja (Shlomper 2005: 148). Pod epistemičku modalnost u hindskom jeziku spadaju: stvarne i istinite izjave, izjave temeljene na vjerojatnosti ili mašti te zavisne rečenice (kondicional).

Stvarnost i istina

Izjave o stvarnosti u lingvistici se nazivaju „deklarativnima“ te se najčešće predstavljaju u obliku indikativa. No, kako napominje Shlomper (2005: 153), upotreba indikativa ne odražava nužno objektivnu stvarnost, već dojam slušatelja da su informacije koje se prenose istinite. Objektivna stvarnost se u hindskom, međutim, izražava kopulama हूँ, है, हो (prezent), था, थे, थी (perfekt) koje slijede iza glavnog glagola u obliku perfekta, imperfekta ili progresivnog participa, a ono što cijelom izrazu daje značenje stvarnosti je upravo kopula, odnosno pomoćni glagol (Shlomper 2005: 154).

Što se tiče evidencijalnosti, budući da u hindskom ne postoje gramatička sredstva za izražavanje evidencijalnosti, ona se može izraziti perifrastično, odnosno narativno. Postoji tri vrste evidencijalnosti iliti dokaza - osjetilni dokazi, dokazi na temelju znanja i iskustva te dokazi temeljeni osobnom uvjerenju. Shlomper (2005: 160) tvrdi da su osjetilni (osobito vizualni) dokazi najjači, a u hindskom jeziku se izražavaju glagolima za osjete: देखना (vidjeti), सुना (slušati, čuti), महसूस / अनुभव करना (osjećati), पाना (dobiti), kao i njihovi pasivni oblici दिखाई / दिखलाई देना (da se vidi), दिखाई / दिखलाई पड़ना (činiti se), दिखना, दीखना (činiti se), नज़र आना (doći u vidokrug), सुनाई देना (biti čujno), सुंघाई देना (mirisati), महसूस / अनुभव होना (osjetiti) i मिलना (naći). Takvi se izrazi mogu pojaviti ili u jednostavnoj ili u složenoj rečenici - u složenoj rečenici teza je u zavisnoj rečenici.

Osim navedenih načina izražavanja, u hindskom jeziku postoji način, odnosno glagolsko vrijeme koje može izražavati evidencijalnost, a to je progresiv (Shlomper 2005: 162): वह एक पत्र लिख रहा।
On piše pismo.

Kod dokaza osnovanih na znanju ili iskustvu, vrijednost istinitosti indikativnih rečenica može se potkrijepiti dokazima govornikova znanja o nekom specifičnom stanju stvari ili upoznavanja s njime. U tom su slučaju glagoli poput जानना (znati), पता लगना / पता चलना (biti poznato, saznati)

te kombinacije pridjeva i imenica s kopulom, npr. मालूम / ज्ञात / पता + kopula (biti poznato), याद / स्मृति + kopula (sjećati se) najčešći (Shlomper 2005: 162).

Treća vrsta dokaza su dokazi temeljeni na osobnom uvjerenju – ova vrsta dokaza ima najveći broj sredstava koji uključuju modalne priloge ज़रूर / अवश्य / निश्चय (ही) (sigurno, svakako, definitivno), वस्तुतः (ustvari), निस्संदेह / बेशक / शर्तिया (nesumnjivo) वाकई / वकीनन (stvarno, zaista); modalne čestice दो / ही (naravno, točno), priložne izraze दरअसल / असलमें / वास्तव में / यथार्थ में (zapravo, u stvarnosti); सच्ची / सच (ही) / सचमुच (ही) (stvarno, zaista), अलबत्ता (zaista), निश्चित रूप से (definitivno) ili su predstavljeni izrazima kao što su „यह सही है“ (istina je), „ज़ाहिर / साफ़ / स्पष्ट है” (jasno je) itd. (Shlomper 2005: 163).

Vjerojatnost i mašta

Shlomper (2005: 179) ističe da su u ovakvim slučajevima epistemičke modalnosti u središtu tzv. „nagađanja“ koja imaju različite stupnjeve pouzdanosti (moguće, vjerojatno, sigurno). Tako postoje dva aspekta tih nagađanja, koje Palmer (2001: 25) naziva spekulativnima – ona koja su epistemički moguća/ vjerojatna te deduktivna – koja su epistemički nužna/ sigurna. Spekulativi se tako nazivaju „slabim prosudbama“, a izražavaju moguće buduće radnje koje se u hindskom izražavaju pomoću glagola सकना ili futura, dok se vjerojatnost radnje u sadašnjosti ili prošlosti označavaju konjunktivnim oblicima glagola होना iza kojeg slijedi particip (Shlomper 2005: 179). Budući da je modalni glagol सकना već spomenut kod uporabi u izražavanju mogućnosti, odnosno inherentne modalnosti, njegova semantička svojstva se u ovom slučaju razlikuju, točnije njegovo je značenje u ovim vrstama izraza epistemičko. Kako bismo razlikovali ta značenja glagola सकना i izbjegli dvosmislenost, Shlomper (2005: 180) tvrdi da u rečenici s glagolom सकना koja ima epistemičko značenje mora postojati neki multiplikator - množitelj vremena, mjesta ili agenta:

वह किसी भी क्षण आ सकता है। *On može stići svakog trena.*

Shlomper (2005: 183-184) spominje i tzv. „potencijal“ koji se često miješa s optativom. Budući da je jedna od glavnih funkcija potencijala prenošenje ideje o mogućnosti, ona je uvijek popraćena izrazima sumnje ili nedostatka informacija. U hindskom se mogu koristiti izrazi kao što su संभव / मुमकिन है (moguće je), ऐसा लगता है (čini se), शायद / कदाचित (vjerojatno, možda), संभवतः

(moguće), हो सकता है (može biti), संभावना / गुंजायश है (postoji mogućnost), पता / मालूम नहीं (nije poznato) itd. (Shlomper 2005: 184).

Deduktivi su, za razliku od spekulativa, snažnije epistemičke prosudbe – to su zaključci doneseni na temelju nekih informacija koje govorniku daju dovoljno jaku sigurnost u vjerojatnost ostvarenja određenog događaja (Shlomper 2005: 191). Palmer (2001: 25) smatra da postoji tri vrste zaključka na temelju kojih se oblikuje deduktivni izraz: mogući zaključak, jedini mogući zaključak te razuman, logički zaključak. Takvi se iskazi u hindskom oblikuju uz pomoć prezumptiva. Prezumptiv se koristi kako bi se naznačilo da su radnje ili stanja stvari pretpostavljeni, ali nisu definitivno poznati (Koul 2008: 110). Govornik pretpostavlja da je izjava vrlo vjerojatno istinita, ali nije u potpunosti siguran u nju (Jain 1995: 303). Prezumptiv se u hindskom jeziku tvori futurim oblikom pomoćnog glagola होना u kombinaciji s participom: npr. वह काम करता होगा। *On vjerojatno radi.*

Kondicional

Još jedan od sredstava za izražavanje epistemičke modalnosti je kondicional uz koji često dolazi veznik „ako“ te tim putem označava mogućnost. Na hindskom jeziku, naime, nije nužno da u kondicionalnoj rečenici stoji veznik अगर/यदि. Kondicionalne rečenice sadrže imaginativnu situaciju u budućnosti ili prošlosti (Shlomper 2005: 202):

अगर/यदि वह बाज़ार जाएगा, फिर मैं नहीं जाऊंगा। (Koul 2008: 205) *Ako će on ići na tržnicu, onda ja neću ići.*

अगर मैं जा सकता, तो मैं जाता। *Da sam mogao ići, otišao bih.*

3. USPOREDBA PRIMJERA IZ KORPUSA

U ovom će se odlomku proučiti primjeri nekih od najčešćih modalnih izraza u hindskom te će se usporediti s njihovim prijevodima na hrvatski. Budući da oba jezika posjeduju niz gramatičkih i leksičkih sredstava za izražavanje modalnosti, valjalo bi usporediti uporabu tih sredstava na osnovu konkretnih primjera iz korpusa. Također, s obzirom na to da je modalnost vrlo širok pojam te se izražava na razne načine u različitim jezicima, zanimljivo je usporediti uporabu modalnih izraza u dva konkretna jezika te iz takve usporedbe zaključiti koje sličnosti i razlike postoje u oblicima modalnih izraza. Analizom primjera postat će očito kako se neki izrazi na hindskom u hrvatski jezik prevode istim ili sličnim gramatičkim ili leksičkim sredstvom, no postoje slučajevi kod kojih se u prijevodima razlikuje uporaba sredstava za izražavanje modalnosti u dva jezika. Tako su kriteriji prema kojima će se primjeri podijeliti sljedeći:

- U oba se jezika koriste semantički ista ili slična gramatička sredstva
  - Koriste se ista sintaktička sredstva
  - Koriste se drugačija sintaktička sredstva
- U hindskom se koriste leksička, a u hrvatskom gramatička sredstva
- U hindskom se koriste gramatička, a u hrvatskom leksička sredstva
- U oba se jezika koriste semantički ista ili slična leksička sredstva

Da bi se to prikazalo, koristit će se primjeri iz književnog djela Tyāg-patra autora Jainendra Kumār te hrvatski prijevod tog djela.

3.1. U oba se jezika koriste semantički ista ili slična gramatička sredstva

U prvu će se skupinu svrstati modalni izrazi koji su oblikovani gramatičkim, odnosno sintaktičkim sredstvima u oba jezika. Najčešća gramatička sredstva za izražavanje modalnosti su modalni glagoli, no s obzirom na to da hindski jezik ne posjeduje sve iste modalne glagole kao i hrvatski jezik, u nekim će se izrazima primijetiti razlika u oblicima, odnosno strukturalnom ustroju konstrukcije.

3.1.1. Koriste se ista sintaktička sredstva

U ovu podskupinu spadaju izrazi koji u oba jezika koriste ista gramatička sredstva, a to su modalni glagoli. Ti modalni glagoli osnovno su gramatičko sredstvo za izražavanje inherentne modalnosti, točnije sposobnosti i želje.

Modalni izrazi s glagolom सकना

Glagol सकना, kao što je već napomenuto, najčešće je sredstvo za izražavanje unutarnje sposobnosti u hindskom jeziku (Shlomper 2005: 41). Glagol सकना u rječniku je preveden kao *moći, biti u mogućnosti (nešto napraviti)*. Jedan je od najčešćih modalnih glagola u oba jezika te se koristi u sličnim kontekstima, a gotovo uvijek se za njegov prijevod u hrvatski jezik koristi glagol *moći*:

- 1) कोई अपवाद उसको पारकर मुझतक नहीं आ सकता । 1
Preko njih nikakva uvreda nije mogla stići do mene. 11
- 2) (...) यह तो किसी हालतमे नहीं कहा जा सकता । 3
Nikako se nije moglo reći (...) 12
- 3) जो तुम्हे दुख देता है, उसकी मैं अच्छी तरह खबर ले सकता हूँ । 15
Mogu dovesti u red onoga tko te žalosti. 23
- 4) वह मर सकती है, तो क्या मैं नहीं मर सकता ? 17
Jer ako ona može umrijeti, zar ne mogu i ja? 26
- 5) मैं चलकर उनकी तबीयतका हाल देख नहीं सकता हूँ ? 22
Ako pođem s tobom, zar je ne bih mogao pregledati? 30
- 6) अब किया कुछ नहीं हो सकता । 25
Sad se više ništa ne može. 34
- 7) मैं नहीं जाऊँगी, मैं नहीं जा सकती । 61
Ja neću poći, ne mogu poći. 70

Kako je vidljivo iz primjera, u prijevodu se u svakom slučaju koristi glagol *moći* te ne postoji neki drugi glagol koji bi mogao bolje prenijeti značenje hindskog glagola सकना osim ovog glagola. U

oba se jezika za izraze takve semantike uglavnom koriste gramatička sredstva, odnosno modalni glagoli.

Modalni izrazi s glagolom चाहना

Glagol चाहना nosi veći broj rječničkih značenja - *željeti, tražiti, biti sklon, odabrati, odobriti, preferirati, trebati, zahtijevati, namjeravati, pokušavati, voljeti* itd. No, s obzirom na njegovu modalnu uporabu, najčešća značenja koja se koriste su *željeti, priželjkivati, voljeti*. Glagol चाहना jedan je od osnovnih i najčešćih gramatičkih sredstava za izražavanje želje u hindskom jeziku. Budući da se želja u hrvatskom jeziku izražava ne samo glagolom *željeti*, već i glagolom *htjeti*, u prijevodu se može koristiti i taj glagol, a nosit će ista ili slična semantička obilježja kao i glagol *željeti*.

- 1) फिर भी जानना चाहता हूँ कि अन्त समय क्या उन्होंने अपने इस भतीजेको भी याद किया था ? 2

Ipak, želio bih znati je li se na kraju sjetila i ovoga svog nećaka. 1

- 2) वह मुझे शायद सकुंचित नहीं रखना चाहता था। 63

On vjerojatno nije želio da se osjetim zakinutim (...) 72

- 3) मैं नहीं जानता था कि मैं क्या चाहता हूँ - इस सामने बैठी प्रगल्भ नारीको घृणा करना चाहता हूँ, या उसके प्रति कृतज्ञ होना चाहता हूँ। 74

Nisam znao što želim – da li da prezrem tu odvažnu ženu koja preda mnom sjedi ili da joj budem zahvalan. 82

- 4) उस महत्वसे कुछ इधर-उधर, जिसे निचाई समझता हूँ वहाँ भी, कुछ सचाई है, यह नहीं जानना चाहता था। 78

(...) nisam želio znati ima li išta istine i u onome što zovem pokvarenošću. 86

- 5) काम होगा, नहीं तो तुमको तो वह बहुत देखना चाहती थी। 91

Bit će ima posla jer te zaista željela vidjeti. 98

- 6) मैं सचमुच इन भावी साससे बातें बढ़ाना नहीं चाहता था। 91

Uistinu ne htjedoh dalje produživati ovaj razgovor s budućom punicom. 98

- 7) पर तब भी तो मुझे ऐसा नहीं मालूम हुआ कि बुआ उस भटकनेका अब भी अंत चाहती है। 93

Ali ni tad nisam imao dojam da tetka priželjkuje kraj svomu lutanju. 100

Prema prethodnim primjerima može se primijetiti kako se u prijevodu u gotovo u svim slučajevima koriste glagoli *željeti*, *priželjkivati* ili *htjeti* koji su prijevodni ekvivalenti glagola चाहना. U oba se slučaja, dakle, koriste gramatička sredstva, odnosno modalni glagoli koji su također semantički ekvivalentni.

3.1.2. Koriste se drugačija sintaktička sredstva

Kao što je već napomenuto, inherentna i deontička modalnost u hindskom jeziku ne razlikuju se samo u semantici, već i u sintaktičkim karakteristikama – u svim izrazima obaveze, potrebe i nužnosti prisutna je transformacija subjekta u dativnog agensa. U hrvatskom će se jeziku, međutim, u takvim izrazima koristiti modalni glagoli te će se iz tog razloga strukturalno razlikovati od hindskih izraza.

Modalni izrazi s infinitivom + चाहिए

Budući da u hindskom ne postoji modalni glagol koji nosi značenje *trebati*, *morati*, za takav se sadržaj koriste drugačija gramatička sredstva pa je tako jedan od najčešćih oblika za izražavanje potrebe i nužnosti infinitiv + चाहिए. S obzirom na to da je चाहिए leksikaliziran iz imperativnog oblika glagola चाहना, jedinstven je za hindski jezik te za taj oblik ne postoji strukturalni ekvivalent u hrvatskom jeziku.

- 1) मैंने कहा - जी नहीं, और कुछ नहीं चाहिए। 63
Rekoh: „Ne, hvala. Ništa više ne trebam.“ 72
- 2) हां, अब जाना चाहिए। 79
„Da, moram krenuti.“ 86
- 3) देखो वेटा, बड़ों का कहना मानना चाहिए। 6
Gle, momče, savjete starijih treba poštovati. 14
- 4) प्रमोद, एक रोज नहर के पुल चलना चाहिए। 8
Pramode, jednoga dana moramo poći do mosta na kanalu. 17
- 5) ज़रा तबदीली चाहिए। 23
Treba joj malo promjene. 31

6) मुझे चले जाना चाहिए, क्यों प्रमोद ? 32

Je li, Pramode, trebam li otići? 41

7) फेल होने से डरना चाहिए, भाई। 40

Pada se treba bojati, sinko. 49

Kako je već spomenuto, za izražavanje deontičke modalnosti koriste se sintaktički alati koji se odražavaju u tome da se subjekt pretvara u dativnog agensa te tako infinitiv postaje subjekt rečenice. U hrvatskom jeziku, međutim, agens se javlja u obliku subjekta te se ostvaruje u nastavcima označenim na glagolu, a infinitiv je objekt rečenice. Tu se očituje strukturalna razlika ovih modalnih oblika između dva jezika te se može zaključiti kako njihov prijevod sintaktički, odnosno strukturalno ne može biti ekvivalentan. Naime, što se semantike tiče, izraz चाहिए uvijek prenosi značenje *trebati*, *biti potrebno*, *morati* te se gotovo uvijek u tom značenju javlja u prevedenim rečenicama.

Modalni izrazi s infinitivom + kopulom glagola होना

Obilježja slična prethodnoj vrsti izraza imaju i izrazi u obliku infinitiva + kopule, odnosno oblika glagola होना. Međutim, takvi izrazi u svom obliku nemaju riječ koja bi sama po sebi prenosila deontičko značenje, već se ono oblikuje takvom vrstom konstrukcije. Kao i kod infinitiva + चाहिए, ovi izrazi također uz sebe imaju agensa u dativu, što u hrvatskim rečenicama, kako se može vidjeti u primjerima, nije slučaj.

1) बुआ ने यह ऐसे कहा कि मानों अभी काफ़ी नहीं हुआ, अभी तो और भी पक्की तौरपर अपने को समझाना है (...) 21

Tetka je to sve izrekla tako... kao da ni to nije dosta, kao da mora sebe još više, još čvršće uvjeriti. 29

2) क्योंकि फिर जाना है। 33

(...) jer opet treba na put. 42

3) भूल गया कि कुछ देर बीतते न बीतते मुझे इस परिस्थिति से अपने को तोड़ लेना है। 65

Zaboravio sam da ću se, prije ili kasnije, morati istrgnuti iz ove okoline. 74

- 4) सो जाना है। 79
Zato moram ići. 86
- 5) लेकिन चलो, जो होना है होगा ही। 80
Ali neka, neka bude što mora biti. 87
- 6) सब पार करना है। 100
Cijeloga ga treba preći. 107

Ovakve vrste izraza mogu se prevesti sintaktički ekvivalentnom konstrukcijom na hrvatski jezik – npr.: मुझे जाना है। *Meni je ići.*, no takvi su izrazi jako rijetki i nespretni u hrvatskom jeziku te je u njima deontički sadržaj puno slabiji nego u hindskom jeziku. Zato će se takvi izrazi ipak prevesti glagolima *morati* i *trebati* te na taj način prenijeti semantiku, odnosno sadržaj ovog izraza na hrvatski jezik.

3.2. U hindskom se koriste leksička, a u hrvatskom gramatička sredstva

Ovdje će se svrstati modalni izrazi koji u hindskom sadrže leksička sredstva (priloge i imenice) za izražavanje modalnog značenja, a u hrvatski su prevedeni koristeći gramatička sredstva koja će u ovim slučajevima uglavnom biti modalni glagoli.

- 1) जवाब देने से पहले दोनों पत्रों का ज़िक्र तुम्हारे फूफा से कर देना ज़रूरी था। 69
Oba je pisma prije slanja trebalo spomenuti tvom tetku (...) 78
- 2) सुनकर उन्होंने कहा कि मुझसे कहने की कुछ ज़रूरत नहीं है। 70
(...) ali on, kad je čuo za njih, rekne da nije bilo potrebno da mu o tome govorim. 78
- 3) कैसे मर गई—जानने की कोई ज़रूरत नहीं है। 111
Kako je umrla, ne moram ni znati. 116
- 4) यद्व भी कभी पूछकर जानने की इच्छा की जा सकती है, या नहीं ? 45
Smije li se to i poželjeti pitati i doznati? Ili ne? 55
- 5) लेकिन सहायता का हाथ देकर क्या मुझे यहाँ से उठाकर ऊँचे वर्गम जा बिठाने की इच्छा है ? 83
Ali, zašto me želiš, pružajući mi ruku pomoćnicu, odavde odvesti i posjesti među visokorođene? 89

6) सितम्बर शुरू हुआ कि कश्मीर जाने का इरादा रखता हूँ। 23

Čim dođe rujan, namjeravam ići u Kašmir. 31

7) फिर भी जानना चाहता हूँ कि अन्त समय क्या उन्होंने अपने इस भतीजे को भी याद किया था? 2

Ipak, želio bih znati je li se na kraju sjetila i ovoga svog nećaka. 11

U hindskom se jeziku, kako je već spomenuto, koristi velik niz leksičkih sredstava za izražavanje modalnosti, a u prethodnim primjerima prikazane su modalne riječi kao što su: ज़रूरत, इच्छा, निश्चय, इरादा, पता. No, kako se može vidjeti iz prethodnih primjera, ti su izrazi u hrvatski jezik često prevedeni modalnim glagolima (*trebati, morati, željeti, namjeravati, saznati*) te se tako strukturalno razlikuju od izraza u hindskom jeziku. Prevoditelj, dakle, odlučuje koristiti drugačije jezično sredstvo u ciljnom jeziku koje je u ovom slučaju sintaktičko, dok je u izvornom jeziku korišteno leksičko sredstvo.

3.3. U hindskom se koriste gramatička, a u hrvatskom leksička sredstva

U ovu će se skupinu svrstati prezumptiv. Ranije je napomenuto da se za izražavanje epistemičkih prosudbi u hindskom jeziku najčešće koristi prezumptiv – oblik koji se tvori futurnim oblikom glagola होना te participa. U hrvatskom jeziku, međutim, ne postoji takav oblik, ali se njegovo značenje može prenijeti nekim leksičkim sredstvima, a to su najčešće prilozi ili čestice:

1) याद किया होगा, यह अनुमान करके रोंगटे खड़े हो जाते हैं । 2

Jamačno jest. I od te se pomisli sav naježim. 11

2) मैंने मान लिया कि स्वर्ग होता होगा। 33

Složio sam se da je to vjerojatno tako. 42

3) क्यों जी, वह आदमी चला गया होगा ! 85

Onaj je čovjek valjda otišao, zar ne? 32

Prezumptiv je jedan od pet glagolskih načina u hindskom jeziku, a kako i samo ime govori, koristi se za izražavanje pretpostavki. U hrvatskom jeziku, naime, taj glagolski način ne postoji. Iz tog se razloga takve konstrukcije prevode leksičkim modalnim sredstvima koja su u ovom slučaju prilozi. Međutim, takve izraze moguće je prevesti doslovnim prijevodom oblika होगा (bit će da...) – no uporaba je takvih izraza u hrvatskom jeziku rijetka te je uvijek spretnije koristiti modalne priloge

koji označavaju vjerojatnost ili sigurnost tvrdnje. Shodno tome, pronađena je jedna iznimka konstrukcije u prezumptivu koja je prevedena takvim doslovnim izrazom, a također prenosi značenje vjerojatnosti:

काम होगा, नहीं तो तुमको तो वह बहुत देखना चाहती थी 91

Bit će ima posla jer te zaista željela vidjeti. 98

3.4. U oba se jezika koriste semantički ista ili slična leksička sredstva

Pod ovu skupinu spadaju modalni izrazi koji su u hidskom izraženi leksičkim sredstvima te je prevoditelj u hrvatskom jeziku odlučio također koristiti leksičko sredstvo. Ta su sredstva uglavnom u obliku priloga: ज़रूर, निश्चय, शायद, बेशक, असलमें, a izražavaju vjerojatnost, mogućnost i sigurnost. U hrvatskom se jeziku za prenošenje značenja koriste modalne čestice (*sigurno, vjerojatno, možda, nesumnjivo, zapravo*).

1) ज़रूर ले चलूँगा। 108

Sigurno ću te odvesti!“ 114

2) (...) तुम्हें ज़रूर देख पाऊँगी। 74

(...) i da ću te jednog dana sigurno vidjeti. 82

3) इतनी वेदना मैंने शायद ही कभी पाई हो। 75

Toliki jad vjerojatno nikad ranije nisam bio iskusio. 83

4) मैं शायद कुछ नहीं कर सकूँगा । 78

Možda zaista ne mogu ništa učiniti. 85

5) ऐसा मालूम होता था कि उन्हें स्वीकार है कि बेशक उन्हीं का अपराव है। 38

Činilo se kao da se i on slaže da je to nesumnjivo njegova krivnja. 47

6) पर असलमें वह कहीं भी नहीं जाता (...) 48

(...) ali zapravo on ne ide nikamo (..) 58

Iz navedenih se primjera može primijetiti kako je prevoditelju za hidske modalne izraze koji sadrže leksička sredstva bilo prikladno i spretno u hrvatskom jeziku također koristiti leksička sredstva sličnog ili istog semantičkog sadržaja.

4. ZAKLJUČAK

Prikazivanje modalnosti kao gramatičke kategorije složen je i zahtjevan zadatak, a određivanje njenog pojma i dalje predstavlja dilemu mnogim lingvistima i gramatičarima. S obzirom na taj složeni karakter modalnosti, bilo koja dva jezika mogu se kvalitetno i detaljno usporediti na temelju njene kategorije.

U ovom se radu pokušala prikazati modalnost kao jezična kategorija općenito u jezicima, ali posebno u hindskom jeziku te su se usporedili određeni hindski modalni izrazi s modalnim izrazima u hrvatskom jeziku. Modalnost u hindskom jeziku podijeljena je prema unutarnjim sastavnicama modalnosti koje su povezane s izražavanjem sposobnosti, želje i namjere (inherentna modalnost), prema vanjskim sastavnicama koje određuju obavezu i nužnost (deontička modalnost) te prema sigurnosti govornika u istinitost radnje (epistemička modalnost). U hrvatskom se jeziku, međutim, modalnost dijeli na osnovnu (intencijsku) modalnost, modalnost vjerodostojnosti te voluntativnu modalnost (Sesar 2001: 207). Već se u podjeli može vidjeti razlika u odredbi kategorije modalnosti u dva jezika, a dodatne razlike vidjet će se i u usporedbi oblika, odnosno sintaktičkom oblikovanju modalnih izraza.

U hrvatskom su jeziku za izražavanje modalnosti najčešći modalni glagoli (*moći, trebati, željeti, htjeti, morati...*), a česti su i leksički alati, odnosno modalne riječi koje po vrsti mogu biti prilozi, čestice, veznici itd. Kod hindskog jezika, međutim, može se primijetiti da su česta samo dva modalna glagola: सकना i चाहना, a ostala sintaktička sredstva koja se koriste modalne su konstrukcije (npr. konstrukcije s gerundivom) te glagolski načini. Hindski jezik također koristi mnoštvo leksičkih modalnih sredstava među kojima su česti prilozi i imenice kao što su ज़रूर, ज़रूरत, निश्चय, शायद, असलमें itd. Budući da u hrvatskom jeziku ne postoje neka od spomenutih sintaktičkih sredstava iz hindskog jezika, kao npr. konstrukcije s infinitivom, u hrvatskom će se jeziku pak morati koristiti sintaktički drugačije sredstvo, a pokazalo se da su to modalni glagoli. Također, ponekad se umjesto sintaktičkog sredstva (koje se koristi u izvornom jeziku) u ciljnom jeziku koristi leksičko sredstvo koje dostojno prenosi semantiku izraza – npr. u slučaju hindskog prezumptiva u hrvatskom će se jeziku koristiti prilog ili čestica koja prenosi značenje vjerojatnosti, sigurnosti. Isto tako postoje slučajevi gdje se u izvornom jeziku koristi leksičko, a u ciljnom jeziku

sintaktičko sredstvo te slučajevi gdje se u oba jezika koriste semantički ista ili slična leksička sredstva.

Navedeni su slučajevi pokazatelji gramatičkih sličnosti i razlika između hindskog i hrvatskog jezika u kontekstu modalnosti. Stoga je prikladno zaključiti kako se modalnost kao semantička kategorija u svakom jeziku pojavljuje u raznim oblicima. Iz tog je razloga ponekad teško dostojno prenijeti značenje izraza tijekom prevođenja te prevoditelj mora tražiti razna sredstva kako bi u ciljnom jeziku pratio određena gramatička i morfo-sintaktička pravila, a za tu je svrhu potrebno kvalitetno poznavanje oba jezika ne samo u vokabularu, već i u gramatici.

U ovom se radu, dakle, nastojalo prikazati modalnost kao jezični fenomen, a hindski jezik u usporedbi s hrvatskim jezikom adekvatno je poslužio toj svrsi iz razloga što je dokazano da je modalnost čisto semantička, a ne sintaktička kategorija. To se odražava u raznim sredstvima koja se koriste kada se želi izraziti modalni iskaz, a takvih sredstava hindskom jeziku zasigurno ne nedostaje.

5. LITERATURA:

Barić, Eugenija, et al. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga, 1997.

Bybee, Joan L. *The Evolution of Grammar, Tense, Aspects and Modality in the Languages of the World*. Chicago: University of Chicago Press. Lyons, 1994

Hrvatska enciklopedija. *Enciklopedija.hr* Web.

Jain, Usha R. *Introduction to Hindi grammar*. Center for South Asia Studies, University of California at Berkeley, 1995

Kellogg, Samuel H.. *A Grammar of Hindi Language*. London: K. Paul, Trench, Trubner, 1938

Koul, Omar N.. *Modern Hindi Grammar*. Dunwoody Press, 2008

Lyons, John. *Semantics. Part 2*. Cambridge: Cambridge University Press, 1977

Mlikota, Jadranka.. *O izricanju namjere*. U: Jezik, časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, 56, 1: 1-12, 2009

Narrog, Heiko. *On defining modality again*. Language Sciences 27: 165-192. 2005.

Palmer, Frank Robert. *Mood and Modality, Second edition*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001

Palmer, Frank Robert. *Mood and Modality*. Cambridge: Cambridge University Press, 1986

Sesar, Dubravka. *Modalni modeli u hrvatskom i drugim slavenskim jezicima*. Suvremena lingvistika 1-2, br. 51-52, str. 203-218. 2001.

Sharma, Ghanshyam. *On the Modal Meanings of the Subjunctive in Hindi*, 2016.

Shlomper, Genady. *Modality in Hindi*, 2005

Sigorskiy, Alexander A. *Evidentiality in Hindi: A Typological View*. The Poznań Society for the Advancement of the Arts and Sciences 123–133, 2013.

Silić, Josip, Pranjković, Ivo. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga, 2005

von Fintel, Kai. *Modality and language*. In Donald M. Borchert (ed.), *Encyclopedia of Philosophy* – second edition. Detroit: MacMillan Reference USA, 2005.

6. IZVORI

Jainendra Kumār. *Tyāg-Patra*. 1937.

Jainendra Kumār. *Ostavka*. Prev. Marijana Janjić Odjel za orijentalistiku Hrvatskoga filološkog društva, Zagreb 2016.

McGregor, R. S. *The Oxford Hindi-English Dictionary*. Delhi: Oxford University Press. 1997.